

800 tarinaa Turun historiasta

1600-LUKU

VÄÄRÄÄ RAHAA

14.1.2026 | EDITOR | KOMMENTOI

Vuonna 1696 Ruotsin valtakuntaa ja erityisesti sen Suomen puoleista osaa koetteli yksi kaikkien aikojen pahimmista nälänhädistä. Suomen alueen väestöstä arvellaan kolmanneksen menettäneen henkensä tauteihin ja ravinnon puutteeseen. Turussa porvariston kellareissa ja aitoissa oli vielä ruokaa, mutta tämä ei koskenut kaikkia kaupunkilaisia. Köyhimpien elanto oli kruunun jakaman viljan ja kanssaihminen hyvän tahdon varassa. Vyöntekijä Petter Falck vaimoineen keksi kuitenkin tavan hankkia itselleen ruokaa.

*

Kultasepän leski Anna Augustinsdotter oli lainannut alkukesästä 1696 Petter Falckille hienoa hiekkaa ja valukuppeja tämän pyynnöstä. Leski ei kuitenkaan tiennyt, että Falck valoi niillä tinasta 11 kappaletta kaksinkertaista karoliinia, joista jokainen oli hopeataalerin arvoinen. Falck antoi oppipoikansa ja kahden vaimon vaihtaa niitä lailliseen rahaan. Rahan väärentämisestä oli annettu kuninkaallisia asetuksia pitkin vuosisataa ja teko oli vakava majesteettirikos. Petter Falck pyysi raastuvanoikeudessa, että hänen tekonsa annettaisiin anteeksi vaikeana nälkäaikana, jolloin hän oli pakotettu tähän tekoon.

Raastuvanoikeus ei hyväksynyt vetoamista nälkään, sillä Falckin olisi tullut hankkia perheelleen elanto ammatillaan. Siksi hänet tuomittiin kaupunginlain Kuninkaan kaaren mukaan hirtettäväksi. Hänen tuli myös korvata muille aiheuttamansa vahinko. Mitä tuli hänen vaimoonsa Elin Karlsdotter Pihliin, joka oli oikeuden mukaan heikompi astia, tämä ei yksinkertaisuudessaan voinut ymmärtää tällaisen teon seurauksia. Elin oli lisäksi Jumalan ja Ruotsin lain mukaan miehensä alamainen ja velvollinen tottelemaan tätä. Vaimo tunnusti kuitenkin olleensa miehensä kanssa yhteistuumin tässä teossa. Hänen ei olisi lain mukaan tullut totella miestänsä näin raskaassa rikollisessa teossa. Siksi myös hänet tuomittiin Varkaan kaaren mukaisesti kuolemaan.

Raastuvanoikeus katsoi, että Falckin 12 tai 13 vuotta vanha oppipoika Petter Eriksson oli velvollinen tottelemaan isäntäänsä, mikäli hän aikoi välttää rangaistuksen. Koska hän oli ollut paikalla isännän valaessa väärät rahat, ei hänen olisi tullut enää totella isäntäänsä näin raskaassa rikoksessa, vaikka hän ei tiennytkään, mihin rahoja aiottiin käyttää. Siksi hänet piiskattiin raatihuoneen käytävällä ja hän oli sen jälkeen vapaa syytöksistä Tuomarin ohjeiden mukaan.

Tätä kuningatar Kristiinan äyriä väärennettiin vielä 1970-luvulla. Veli Pekka Toropaisen kokoelmat.

*

Koska tuomioita ei voitu panna heti täytäntöön, vaan jäätiin odottamaan Turun hovioikeuden tuomiota, oli tuomitut säilytettävä Turun linnan vankilassa. Sitä varten maaherra Lorentz Creutz antoi linnan vahtimestari Henrik Björckille määräyksen ottaa kolmikko linnan vankilaan. Heille tuli antaa tavanomainen vangin ylöspito. Tämä tarkoitti vähäistä ruokarahaa päivittäin. Käytännössä tämä tarkoitti nälkää, sillä ruokaa ei ollut saatavissa tavallisten vuosien tapaan nälänhädän aikana.

Hovioikeus antoi tuomionsa 18. heinäkuuta 1696. Hovioikeudella oli tapana leuteroida eli lieventää kuolemantuomioita sakko- tai ruumiinrangaistuksiksi ja karkotuksiksi kaupungista. Lievennetyn tuomion mukaan Petter Falck ja hänen vaimonsa Elin Pihl ruoskittaisiin 27. heinäkuuta Turun torin häpeäpaalussa ja karkotettaisiin kaupungista. Oppipoika Petter Erikssonin piiskaustuomio pysyi voimassa.

Maaherra Creutz antoi rangaistuksen toimeenpanopäivänä vahtimestari Björckille määräyksen toimittaa heidät Turun raadin haltuun kärsimään rangaistustaan. Jos karkotettu palasi kaupunkiin, tuomittiin hänet kaupunginlain mukaan raastuvanoikeudessa kuolemaan. Ja Falck palasi ja sai kuolemantuomion. Maaherra Creutz sai kirjoittaa jälleen vahtimestari Björckille 20.5.1697, että Falck tuli ottaa vankilaan, kunnes asiasta annettaisiin uudet määräykset.

Turun hovioikeus kirjoitti 3. kesäkuuta 1697 kuninkaalliselle majesteetille ja kysyi, miten Falckin kanssa tuli menetellä. Hovioikeus sai tuomita hänet uudelleen ruuskittavaksi ja karkotettavaksi kaupungista. Jos hän palaisi vielä kerran, pantaisiin kuolemantuomio täytäntöön. Karkottaminen tarkoitti sitä, ettei karkotettu saanut tulla kaupunkia ympäröivän tulliaidan sisäpuolelle. Petter Falck lienee uskonut tällä kerralla, sillä hänestä ei kuultu enää Turun raastuvanoikeudessa.

Veli Pekka Toropainen

Lähteet:

Kansallisarkisto (KA, Helsinki): KA z:63, TRO (Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat) 4.7.1696, 414–415; 8.7.1696, 420–426; 27.7.1696, 528; Turun ja Porin läänin tilejä, Tositekirjat KA 7401, 4229, 4231, 4333, 4335; Riksarkivet (Stockholm): Åbo hovrätt till Kungl. Maj:t 1691-1698, 7. Turun hovioikeus kuninkaalle 3.6.1697, sp.

◀ OIKEUDENKÄYNNIT   ◀ VÄÄRÄ RAHA   ◀ VÄÄRENNÖKSET